

חמש המכות בפרשה זו (ב)

מתוך נפלאות הבר'אה

מלקט ועורך ש. אייזיקוביץ

Eisikovits1@gmail.com

"כינים"

כינים

כינים (שם מדעי: *Phthiraptera*), סדרה של חרקים בעלי גלגול חסר המונה כ-400 מינים. הכינים הן טפילים חיצוניים המתקיימים ממציצת דם של יונקים ועופות. אין להן כנפיים, וגופן שטוח. לחלק מהמינים אין עיניים או שהן מנוונות. גפי הפה מורכבות משלושה דוקרנים: העליון משמש למציצה והתיכון להפרשת רוק. החדק נוצר מהשפה העליונה שעליה שיניים קטנות האוחזות בפונדקאי בעת המציצה. הכינה מותאמת לסוג פונדקאי מסוים, ונדיר למדי שזן אחד של כינה יהיה טפיל לכמה מיני יונקים. לעתים מותאמות הכינים גם לאזור מסוים בגופו של הפונדקאי, כגון: ראש (הנקראת גם כינת הראש). ביצי הכינים מודבקות לשיער הפונדקאים. השלב הצעיר של הכינה, זה הבוקע מהביצה, נקרא נימפה, הוא דומה לבוגרים, מלבד שינויים גופניים קטנים.

ישנם סוגים רבים של כינים. בין הסוגים הידועים ניתן למנות את כינת הראש (Pediculus humanus capitis) הנטפלת לקרקפת של בני אדם, ולעתים אף לגבות, לריסים, לשפם או זקן, ולבית השחי.

מכת כינים – ע"פ מדרשי חז"ל

המכה השלישית, כינים – כינים נגד כישופים. מאת ר. אברמוביץ

שמות ח', י"ב-ט"ו

ויאמר ה' אל משה, אמור אל אהרן, נטה את מטך והך את עפר הארץ והיה לכנם כל ארץ מצרים.

ויעשו כן. ויט אהרן את ידו במטהו, ויך את עפר הארץ. ותהי הפגם באדם ובבהמה. כל עפר הארץ היה כינים בכל ארץ מצרים.

ויעשו כן החרטומים בלטיהם להוציא] לברוא [את הכינים ולא יכלו. ותהי הפנים באדם ובבהמה.

ויאמרו החרטומים אל פרעה: "אצבע אלוקים היא". ויחזק לב פרעה ולא שמע אליהם.

מי שאינו מקשיב לאזהרה ראשונה ושנייה, אינו ראוי שיזהירו אותו בפעם השלישית, וכך, מגיעה מכת כינים בלי התראה.

גם הפעם אהרן הוא זה שמכה את הארץ ולא משה, ומדוע? משום שכאשר יצא משה לראות בסבלות אחיו בני ישראל, הוא ראה מצרי מכה יהודי. משה שלא היה יכול לסבול את העוול, הרג את המצרי, וטמן את גופו בעפר. לכן, עליו להכיר תודה גם לעפר שהסתיר את מעשהו, ואין זה מן הראוי שהוא יכה אותו.

אהרן מטה את ידו, מכה את העפר, ובין רגע מתמלא הכול בכינים. כינים בהירות וכהות, כינים זוחלות ורוחשות – ארבעה עשר סוגי כינים! ויש בהן כאלה שצמחו לגודל ביצה של תרנגולת!

כל עפר מצרים הופך לכינים. בכל מקום בו חופרים באדמה, אפילו בעומק של אמה שלמה, לא מוצאים עפר – רק כינים, כינים וכינים.

רק בארץ גושן, מקום מגוריהם של בני ישראל, נותרו שטחי הקרקע הבלתי מעובדים נקיים מכינים (למרות שגם שם השדות והשטחים המעובדים מלאו בהן).

ולא רק עפר הארץ הפך לכינים, התבואה והשדות התמלאו במזיקים, ואפילו הטיח שבקירות התחיל לרחוש.

המצרים והבהמות, התמלאו בכינים עוקצניות, מציקות ומגרדות. כמו מיליוני סיכות קטנות הדוקרות בבשר החי. ראשיהם, בגדיהם, גופם... הכול מכונס. הם מתגרדים ומתחככים בקירות ובקורות עד שדם זורם מגופם ונבלע בין הרמשים המבחילים - מסכנות הבהמות, ועל זה נאמר "אוי לרשע, ואוי לשכנו..."

המצרים האומללים מנסים כל דרך להסיר מעליהם את גועל-הנפש העוקצני, הם נכנסים ליאור, משפשפים את גופם, אך לשווא.

שוב נקראים החרטומים למלכות, אבל הפעם הם נמצאים בבעיה. כל מכשף מתחיל יודע שכדי לכשף צריך לעמוד על הקרקע – ועכשיו, אין קרקע.

ובכל אופן, גם אילו הייתה נמצאת פיסת אדמה, הרי למכשפים אין יכולת לפעול על יצורים קטנים כל כך. אמנם אין ביכולתם לברוא אף יצור, אך לכל הפחות "להטיס" אותם למקום הרצוי, בזמן הרצוי – אבל על יצורים שקטנים יותר ממטבע של שקל, אין לכישופים שום שליטה.

הם מנסים בכל זאת, אך לשווא. בלית ברירה, הם מוותרים על כבודם (והם נחשבו לאנשים מכובדים מאוד במצרים) ומודים שזוהי אצבע אלוקים, וממילא שגם שתי המכות הקודמות באו מן האלוקים, ושגם כל אלה שיבואו אחר כך. מכאן ולהבא הם אפילו לא יטרחו לנסות ולהתחרות במשה ובאהרן, שליחי האלוקים.

רק אדם אחד לא מתרשם כלל – פרעה. הוא כבר עבר מכה של דם, של צפרדע ועכשיו גם כינים. לכל מכה יש סוף, והוא מעדיף לחכות.

מדוע לקתה מצרים בכינים?

1. המצרים אילצו את בני ישראל לעבוד בעבודות בזויות. הם הכריחו את הנשים לנקות את הקרקע עבור הגברים, ואת הגברים לעבוד עבור נשים. הם הפכו את בני ישראל למטאטאי רחובות – עד למכת הכינים, שאז זכו בני ישראל לשבות ממלאכה זו.

2. המצרים כפו על בני ישראל לאסוף עפר ללבנים – ולכן הפך העפר לכינים.

3. המצרים מנעו מבני ישראל לרחוץ מהטינוף שדבק בהם בעבודתם – ולכן לא הצליחו להתנקות מהכינים שדבקו בהם.

4. ועוד, משום שבני ישראל סבלו מכינים, כי המצרים לא הרשו להם להתרחץ.

5. עם ישראל נמשל לעפר "ושמתי זרעך כעפר הארץ", ומכיוון שניסו לפגוע בהם, נענשו בעפר שהפך לכינים.

"עֲרוֹב"

מכת ערוב

מַכַּת עֲרוֹב בסיפור **יציאת מצרים** במקרא היא המכה הרביעית מבין **עשר מכות מצרים**. התיאור במקרא מתייחס ל"ערוב כבד" שמילא את בתי המצרים ואת אדמתם, ו"השחית" את כל הארץ. חז"ל, ובעקבותיהם הפרשנים המסורתיים, ראו בערוב תערובת של **חיות טרף**, אולם הפרשנות היהודית העתיקה ביותר (**תרגום השבעים**) ראתה בערוב דווקא מכה של חרקים. בדומה לפרשנות היהודית העתיקה, חלק מן הפרשנים המודרניים סברו שהערוב הוא תערובת של **חרקים**, **מכרסמים** או מזיקים שעלולים להרוס את הארץ (יבול, בעלי חיים וכו').

מכת "הערוב" במקרא

מכת ערוב היא אחת מן המכות שלפניהן פנה **משה** אל **פרעה** ביציאתו בבוקר אל **היאור**, והזהיר אותו מפני העתיד להתרחש אם לא יאפשר **לבני ישראל** לצאת ולעבוד את ה'

במדבר. משה הודיע שכאשר הערוב יגיע, הוא יפגע בכל ארץ מצרים, למעט ארץ גושן- מקום מושבם של בני ישראל.

כי אם אינך משלח את עמי הנני משליח בך ובעבדיך ובעמך ובבתיך את הערב ומלאו בתי מצרים את הערב וגם האדמה אשר הם עליה. והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן אשר עמי עמד עליה לבלתי היות שם ערב למען תדע כי אני יהוה בקרב הארץ. ושמתי פדת בין עמי ובין עמך למחר יהיה האת הזה. ויעש יהוה כן ויבא ערב כבד ביתה פרעה ובית עבדיו ובכל ארץ מצרים תשחת הארץ מפני הערב.

– ספר שמות, פרק ח, 'פסוקים י"ז-כ'

למחרת, לאחר הגעת הערוב, משה ואהרן נקראים אל פרעה, וזה מתמקח איתם על תנאי יציאתם. תחילה פרעה מציע שהוא יאפשר לבני ישראל להקריב קרבנות לה' בארץ מצרים בלי שיצאו למדבר. משה דוחה את ההצעה, בטענה שבאופן כזה לא יתאפשר לבני ישראל להקריב קרבנות מן הצאן שהמקומיים מייחסים להם קדושה: "הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו?!". לבסוף נעתר פרעה לדרישת משה לצאת ממצרים, אך מתנה "רק הרחק לא תרחיקו ללכת". משה מסכים לתנאי, אך בזוכרו את הבטחת פרעה במכת צפרדע שלא קוימה, הוא מוסיף ואומר: "רק אל יסוף פרעה התל לבלתי שלח את העם לזבח לה".

משה יוצא מבית פרעה, מתפלל לה' שיסיר את הערוב, וכל הערוב עוזב את ארץ מצרים. "ויעש יהוה כדבר משה ויסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו לא נשאר אחד." לבסוף, פרעה לא עומד בהבטחתו ומסרב לשלח את העם.

יצוין כי בסיפור המקראי לא מתוארת פגיעה בנפש, בעקבות מכת הערוב, כשם שמתוארת בשיא של עשר המכות, היא מכת בכורות, וכן לא מתוארת פגיעה בבעלי החיים, עובדה המחזקת את הפרשנות הקדומה והמודרנית לאופייה של מכה זו.

מכת ערוב – ע"פ מדרשי חז"ל

המכה הרביעית, ערוב – תערובת של חיות רעות. - מאת רנית אברמוביץ
Facebook2Twitter אימיילעוד

שמות ח', ט"ז – כ"ח

ויאמר ה' אל משה: השכם בבוקר והתייצב לפני פרעה ... ואמרת אליו – "כה אמר ה', שלח עמי ויעבדוני. כי אם אינך משלח את עמי הנני משליח בך, ובעבדיך, ובעמך, ובבתיך, את הערוב....

והפליתי ביום ההוא את ארץ גושן אשר עמי עומד עליה לבלתי היות שם ערוב"...

ויבוא ערוב כבד ביתה פרעה ובית עבדיו ובכל ארץ מצרים. ותישחת הארץ מפני הערוב.

ויקרא פרעה אל משה ולאהרן, ויאמר: ".... אנוכי אשלח אתכם, וזבחתם לה' אלוקיכם במדבר, רק הרחק לא תרחיקו ללכת. העתירו בעדי."

ויאמר משה: "הנה אנוכי יוצא מעמך, והעתרתי אל ה', וסר הערוב מפרעה ומעבדיו ומעמו מחר. רק אל יוסף פרעה התל לבלתי שלח את העם..."

...ויסר הערוב ... לא נשאר אחד. וכבד פרעה את ליבו גם בפעם הזאת ולא שילח את העם.

הקב"ה שולח פעם נוספת את משה להזהיר את פרעה מהמכה הבאה, ומבקש ממנו להשכים בבוקר ולמהר לבית פרעה, לפני שזה יצא מביתו.

בלב האבן של פרעה מתרוצצים רגשות שונים. מצד אחד, הוא לא רוצה לפגוש במשה, ולכן הוא מעדיף להתחמק מהבית בבוקר, לפני שמשה יגיע. ומצד שני יש בו התעוררות חדשה ובלתי מוגדרת – אולי, הוא חושב, כדאי לי להתפלל אל ה'. אבל הקב"ה עדיין לא מעוניין בתפילותיו – לכן הוא ממריץ את משה להקדים לבית פרעה, לפני שיספיק לצאת.

גזירה חדשה

בני ישראל בטלו ממלאכתם – אי אפשר ללבן לבנים כשהמים הופכים לדם ולצפרדעים והעפר לכינים. ראו זאת המצרים ומצאו להם תפקידים חדשים. חלק מהגברים נשלחו להביא דובים ואריות כדי שהמצרים יוכלו לשחק בהם, ולהילחם בעזרתם באויביהם.

המטרה האמיתית של המצרים הייתה לשלוח אותם למדבריות, לסכן את חייהם ולהרחיק אותם מנשותיהם, על מנת להפחית את הילודה העברית.

כששמע משה על הגזרה המסוכנת הזאת הוא נבהל מאוד, אבל הקב"ה הרגיע אותו - אל תדאג, לך וקרא לחיות שהמצרים כל כך רוצים, והחיות יגיעו.

והן הגיעו. תערובת שלמה של בעלי חיים - עופות דורסים, חרקים עוקצניים, זוחלים ארסיים, בהמות כבדות, חיות טורפות ואפילו חיות ים – כולם התאחדו נגד מצרים. ולא רק בעלי החיים הגיעו, כל חיה הביאה איתה משהו מהנישה האישית שלה – ג'ונגל, ביצות, חורשות, קרחונים ומדבריות – כמו בכלובים שבגן החיות התנכי, כדי שכל חיה תרגיש כמו בבית.

ובעלי החיים החלו טורפים, נושכים ומכישים. הפילים כורתים עצים, הבהמות משחיתות את השדות, והזוחלים מכישים את הפירות והירקות.

ולמרבה הפלא, לבני ישראל הן אינן ניגשות, ולארץ גושן לא נכנסות.

המצרים נצמדים ליהודים ומתחננים שילוו אותם ממקום למקום, אבל זה לא עוזר, החיות מבדילות גם ככה בין המצרים לבני ישראל.

המצרים השתמשו בחלק מהגברים בתור "מטפלות", אבל לא סיפקו להם עגלות. הם היו "מעמיסים" את הילדים על כתפי העבריים, שני ילדים על כל כתף, ושולחים אותם לטייל בגנים ובחורשות. והנה, מגיעות החיות וחוטפות מעליהם את הילדים.

המצרים המבועתים מנסים להסתתר בבתיהם. הם נועלים ומבריחים את הדלתות, אבל לשווא, חיות ענק שולחות זרועות ציד אימתניות, חוטפות תינוקות מעריסותיהם, פותחות מנעולים, מסירות בריחים, ופותחות את הדלתות עבור שאר יצורי המשחית.

זהו. את זה פרעה לא יכול לסבול. הוא קורא אל משה ואהרן כדי שימהרו להסיר אות המכה מעליו. אבל, גם במצב הנחות שבו עומד פרעה, הוא עדיין נשאר "סוחר ממולח". "תישארו פה", הוא מציע, "ותזבחו את הזבח שלכם כאן במצרים."

משה מתפלא – "מה, איך אפשר שנשחט לכם את האלוהים (הצאן) מול הפרצוף? – העם שלך עלול לסקול אותנו. תן לנו להתרחק ממצרים מרחק של שלושה ימי הליכה, ונזבח את הזבח שם."

פרעה מנסה להתחכם עוד קצת: "בסדר, תלכו [קרי - משה ואהרן] ותזבחו את הזבח במדבר. אבל תתפללו עלי שאני לא אמות".

משה לא משאיר קצוות פתוחים: "אני אתפלל עליך, בתנאי שלא תעשה מאיתנו צחוק ותחליט שלא לשלוח את העם לזבוח לה".

כך, הוסרה מכת ערוב. הפעם החיות פשוט הסתלקו ולא הותירו אחריהן גויות – כדי שהמצרים לא יעשו כסף מהבשר, העורות והפרוות.

למה מכת ערוב?

1. מפני ששלחו את בני ישראל לצוד עבורם חיות טורפות כדי לסכנם ולמנעם מפריה ורביה – באו החיות הרעות מאליהן.
2. מכיוון שהרגו את הזכרים וקיוו לקחת לעצמם את בנות ישראל, וכך לערבב בין העמים – הגיעה תערובת של כל מיני חיות.
3. גם המצרים שהיו מסוכסכים ביניהם היו בדעה אחת, לגבי השעבוד וההתעללות בעם ישראל – לכן גם חיות שבדרך כלל בורחות זו מזו באו יחד כדי להתנקם במצרים.
4. המצרים היו פרוצים מאוד, והיו מערבבים בין המשפחות, גברים ונשים – לכן באה עליהם מכה שעיקרה ערבוב

מכת ערוב (זאב גרינוולד)

פרעה המגורד והעקוץ בכל גופו מהכינים, מקשה את ליבו ומסרב לשלח את בני ישראל. בוקר, בוקר במשך שלושה שבועות, מתרים בו, והוא מסרב. ביום האחרון הוא מקדים את יציאתו היומית כדי לא לפגוש את משה. אך ה' שולח את משה מוקדם יותר אל היאור, להתרות בו בפעם האחרונה על בואה של מכה נוספת, היא מכת ערוב.

למחרת הגיעו למצרים חיות רעות ואכזריות: דובים, אריות, נמרים, זאבים, זוחלים, נחשים, עקרבים, עכברים וחולדות. הוסיפו לאלה גם את המעופפים והשרצים המציקים: זבובים, יתושים, דבורים, צרעות, פרעושים ומקקים.

תחילה הם חדרו לארמונו של המלך. מביתו הם התפשטו אל בית עבדיו ואחר כך לכל ארץ מצרים, עד שהשחיתה עד זוב דם. אופן התפשטותם היה בניגוד להגיון, שכן היה עליהם לבוא תחילה אל השדות, ואט אט להיכנס גם אל אזורי המגורים, ורק לבסוף אל ארמון המלך המבוצר. אולם הקב"ה שינה את דרך הטבע כדי לפרוע תחילה מאלו שהציקו כה רבות לבני ישראל.

פרעה יושב על כסא מלכותו, שריו ועבדיו עומדים לפניו, והנה לפתע נפרצת דלת ההיכל ובאחת מתחילה ההתקפה: נחילי דבורים מקיפים אותו ואת שריו, אליהם מתלווים יתושים וזבובים שמטרידים עד לאימה. הוא עוד לא מספיק להתרגל ופנימה פורצים נשרים, עורבים ועוד. הם עושים בביתו כבתוך שלהם. אחריהם נכנסים בשאגות, נהמות וקולות מקפיאי דם אריות, נמרים, שועלים, דובים וזאבים. פרעה קופץ על כסאו רועד מפחד, הוא מבין כי שומריו לא יצליחו להגן עליו, וגם אין לו לאן להימלט! כדי לאמת את מחשבותיו המפחידות, מופיעים גם נחשים ועקרבים.

המצרי הולך ברחוב, ולנגד עיניו צומח יער שופע עצים. הוא עומד ומשתומם מהמחזה. ולפתע פורצים לעברו מן ה"חורשה" אריות, נמרים, דובים וזאבים וגורמים לו לנוס כל עוד נפשו בו.

ברחוב אחר מטייל יהודי, כשהוא נושא את ילדי אדונו המצרי: שנים על כתפיו, עוד שנים על ידיו, והגדול לצידו. לשמחתם של הילדים צמח יער חדש במקום. הם רצים לעברו בשאגות שמחה. שמחתם נקטעת בראותם אריה רץ לקראתם. צעקותיהם הופכות לצווחות אימה. הבהלה והפחד משתקים את גופם, כאשר האריה בוחר לו באחד מהם. המראה המזעזע של אחיהם הנגוס, מנתק אותם מן ההלם המשתק והם נסים על נפשם תוך כדי צעקות אימים. הישראלי משתדל לסייע לארבעת הנותרים, אך הנה למולם, מופיע זאב! מנסה היהודי לברוח, אך הזאב משיג גם אותו וטורף ילד נוסף!

ממשיך העבד לברוח עם שלושת הנותרים, כשלקראתו מגיע דוב! הוא מנסה לברוח מהר יותר, אולם הדוב טורף עוד אחד. בכל כוחו הוא ממשיך לרוץ עם שני הילדים שנותרו,

מנסה להתחכם ולעלותם על עץ גבוה. תוך כדי טיפוס בא נמר, ותופס את הילד שנשאר עדיין למטה! העבד מתנחם בכך שלפחות אחד הצליח להציל, אבל תקוותו נכזבה כשבא נשר ועף ועף ועף

היהודי ממשיך בדרכו מפוחד ומבוועת, כרגע נתון הוא עצמו בסכנה! מהלך בתוך יער שורץ חיות רעות, מצפה בפחד למותו הנורא. והנה פיל ענק צועד ממולו. הפיל מתקרב ומתקרב ומתקרב ו... מגיע ממש קרוב אליו. היהודי עוצם את עיניו, אך שום דבר לא אירע. הוא פותח את עיניו ורואה מולו את הפיל מביט בו במבט ידידותי, והולך לו...! מה קורה כאן?? ממשיך היהודי בדרכו, ועל פניו עוברות חיות נוספות, אולם אף חיה לא נוגעת בו לרעה! קומתו השחוחה מזדקפת, אט אט במשך הזמן הוא לומד להכיר בערכו הרם. טעם הביזיונות וההשפלות שספג במשך שנות עבודתו, ואשר הפכו את אישיותו לכנועה ועלובה, מתחיל להתפוגג, ובמקומו עולה תחושת הערך העצמי.

הוא שב לביתו של המצרי לבשר לו על מיתת ילדיו, ועורך רשימה מסודרת על נסיבות מותו של כל אחד ואחד. כך הוא יוצא מבית אדונו המצרי, כשהוא מותיר אחריו בית אפוף אבל ויגון. והנה הם שומעים מן החלון את השכנה זועקת בהיסטריה. מה קרה? ליד ביתה, סמוך לחלון חדר הילדים, צמח פתאום עץ גבוה. לפתע הגיחה מן העץ גורילה ישר לתוך הבית, ניגשה לעריסת התינוק, תלשה אותו ממנוחתו ונעלמה! הצעקות והבכיות התגברו.

החיות הטורפות מסתובבות בחופשיות בכל חבל מצרים. שאגותיהם מקפואות דם. יחד עם יללות קורבנותיהם הם משתקות את הלב. פילים מועכים אנשים, קופים מטפסים על המצרים כמו היו ענפים, וחיות רעבות עורכות מבשרם ארוחה דשנה. אחוזי תזזית מנסים המצרים למצוא מפלט. תוך כדי מנוסתם, הם מוצאים לפתע אגמי מים חדשים, שלא ידעום. החליטו לקפוץ לתוכם כדי להינצל מן החיות שביבשה, אך נוכחו לדעת שנפלו מן הפח אל הפחת. מצאו את עצמם שוחים לתוך לועם של כרישי ענק ודגים טורפים.

היו שטיפסו לקומות עליונות במגדלים גבוהים, כדי להינצל מן החיות, אך מהר מאוד גילו את הנשרים והעורבים שהפתיעו אותם מבעד לחלון ונגסום חיים.

יושב המצרי בביתו, קול בהמותיו הגועות ברפת מפחד החיות הרעות נשמע באוזניו. לפי הקולות משער הוא שחלקן כבר נטרפו. ואז הוא שומע את השה אלוהיו – מרים את קולו. הוא עוד מנסה להשתעשע בתקווה, כי הנה סוף סוף מראה אלוהיו את כוחו וגוער בחיות הרעות שיסתלקו. אך השתתקותו הפתאומית של השה לא מותירה ספק בלבו, כי גם השה מצא את מותו בלוע החיות.

המצרי מתנחם בעובדה שלפחות הוא ומשפחתו מוגנים בתוך הבית הסגור. אולם ממכת שמים אי אפשר לברוח! מן הים עולה חיה בשם סילונית, ידיה ארוכות, והיא משחילה אותן דרך ארובות הגגות, מגיעה עד לדלת שבפנים ופותחת גם אותה לרווחה! מזמינה את כל החיות לפרוץ פנימה בחדווה!

שבוע שלם השחית הערוב את מצרים, אנשים לא נראו ברחובות. חלקם נטרפו וחלקם התחבאו בבתיים בתקווה להימלט מן הרעה. לילות טרופים עברו עליהם ללא שינה. גם בלילה ששקטו החיות מלטרוף, לא הצליח המצרי לעצום עין. כאשר הכריעה העייפות את הפחד וסוף סוף כמעט נעצמו עיניו, הוא חש לפתע עקיצה מוכרת – כינה עקצה בו. עקיצות הכינים וקרקורי הצפרדעים החזירו אותו שוב לסיוטי העבר!

”דבר”

מכת דבר

על פי [ספר שמות](#), [מִפֶּת דָּבָר](#) היא המכה החמישית מבין [עשר המכות](#) שא-לוהים הנחית על מצרים, עקב סירובו של [פרעה](#) מלך מצרים, לפקודת ה-[א-לוהים](#) על ידי [משה](#), לשלח את בני ישראל מארצו.

במכה זו מתו כל הבהמות של המצרים באחת, [סוסים](#), [חמורים](#), [גמלים](#), [בקר](#), [וצאן](#) לעומת זאת בהמותיהם של ישראל לא ניזוקו.

תיאור המכה במקרא

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה ודברת אליו כה אמר ה' אלהי העברים שלח את עמי ויעבדני. כי אם מאן אתה לשלח ועודך מחזיק בם. הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה בסוסים בחמרים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבד מאד. והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים ולא ימות מכל לבני ישראל דבר. וישם ה' מועד לאמר מחר יעשה ה' הדבר הזה בארץ. ויעש ה' את הדבר הזה ממחרת וימת כל מקנה מצרים וממקנה בני ישראל לא מת אחד. וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד ויכבד לב פרעה ולא שלח את העם.

–[ספר שמות](#), [פרק ט](#), '[פסוקים א-ז](#)'

במדרשי חז"ל

במדרש נכתב: למה הביא להן דבר? לפי ששמו את ישראל רועי בקר ורועי צאן וכל בהמה, בהרים ובמדברות, כדי שלא יפרו וירבו, אמר הקדוש ברוך הוא אני אביא עליכם רועה יפה, שנאמר: הנה יד ה' הויה וכו'.

מכך שנכתב "ולא ימות מכל לבני ישראל דבר" דרשו חז"ל: אפילו בהמה, שהייתה ביד מצרי והיה לו לישראל תרעומות עליה שיש לו חלק בה, הייתה ניצולת, ובכך ידעו דינן של ישראל.

מכת דבר - ע"פ מדרשי חז"ל המכה החמישית, דבר - מגפה בבהמות. (רנית אברמוביץ)

Facebook4Twitter אימיילעוד

שמות ט', א'-ז'

ויאמר ה' אל משה: בא אל פרעה ודברת אליו - "כה אמר ה'... שלח את עמי ויעבדוני. כי אם מאן אתה לשלח, ועודך מחזיק במ, הנה יד ה' הו-י-ה [תהיה] במקנך אשר בשדה, בסוסים, בחמורים, בגמלים, בבקר ובצאן - דבר כבד מאוד. והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים, ולא ימות מכל לבני ישראל דבר."

וישם ה' מועד לאמור: מחר יעשה ה' הדבר הזה בארץ.

ויעש ה' את הדבר הזה ממחרת, וימת כל מקנה מצרים, וממקנה ישראל לא מת אחד. וישלח פרעה, והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד. ויכבד לב פרעה ולא שילח את העם. שוב נשלח משה אל פרעה ומזהיר אותו בפרוטרוט על המכה הבאה - דבר, ושוב פרעה לא משחרר את עם ישראל.

בין המצרים כבר נמצאו כאלה שהאמינו בכוחו של ה'. המצרים האלה שמעו את האזהרה, הבינו שקיימת סכנה גדולה לבהמות שבשדה, והכניסו את בהמותיהם לבתיהם. ולמחרת, בדיוק כפי שהבטיח ה', פורצת מגפת דבר. לא מדובר במגפת דבר רגילה שבה מת אחוז מסוים של הבהמות, אלא במגפה כבדה - עדרים, עדרים, מתים מן המחלה - אף בהמה לא שורדת בשדות מצרים.

אך למרות זאת, המחלה לא מתפשטת אל ארץ גושן, וגם לא פוגעת בשכנותיה של מצרים. ויותר מזה, כל בהמה שהייתה לגביה מחלוקת אם היא שייכת ליהודי או למצרי, נשארת בחיים, כדי להראות שהישראלים צדק; גם הבהמות ששייכות למצרי ולעברי בשותפות ניצולות.

הדבר לא פגע בבני האדם (להוציא רוכבים שנפלו עם בהמותיהם וכד'), אבל פגע בצורה קשה מאוד בכלכלת מצרים. לא נשכח שבימים ההם לא היו עדיין מכוונות ומכוניות.

שוורים, פרות וחמורים, שמשו לחרישה, לדיש והובלה. סוסים היוו כלי תחבורה חשוב למרחקים ארוכים. פרות סיפקו חלב ובשר, והצאן - בגדים.

בעוד שברחבי מצרים נפגעות רק הבהמות שבשדות, כל בהמותיו של פרעה מתות מן הדבר - הן אלה שבשדות, והן אלה שבבית.

פרעה רוצה מאוד לשמוע שמשו קרה למקנה ישראל, ואפילו משהו קטן, אבל השליחים מדווחים לו שכל בהמות העבריים ניצלו, ואפילו החלשות והחולות ביותר - ולא רק זה, אלא שבימי המגפה לא היה לבני ישראל שום צער - לא נשברו להם כלים, העצים שלהם לא התייבשו, אבן לא נפלה מבתיהם, הם לא סבלו מרעב, ולא חשו דאגה.

פרעה, במקום להתרשם מהנס הברור, מתייחס לתשובת השליחים כאל פיתרון נוח - "אילו היו כל הבהמות מתות, אז הייתה לי בעיה, אבל, מכיוון שבהמות ישראל נשאו בחיים, אז אני אקח משלהם."

בתחילה היו המכות בנות שבעה ימים, אולם במכת צפרדע פרעה הוסיף יום אחד, במכת ערוב משה הוסיף יום אחד, ובמכה זו הוסיף הקב"ה עוד יום.

למה מכת דבר?

1. למרות כל הצרות, המצרים לא יכלו לראות שהיהודים בטלים ממלאכה. עכשיו, לאחר שהתינוקות שלהם מתו במכת ערוב, החליטו לשלוח את בני ישראל לרעות את עדריהם - לכן, מידה כנגד מידה, מתו בהמותיהם.
2. המצרים שלחו את בני ישראל לרעות בהרים ובמדבריות, כדי להרחיק אותם מנשותיהם - לכן קיבלו "רועה נאמן" - כמו שכתוב בפסוק אחר "מוות ירעם".
3. המצרים היו משתמשים בבני ישראל במקום בבהמות כדי למשוך במחרשות - לכן נענשו בבהמותיהם.
4. המצרים ניצלו את העבדות הקשה כדי לגנוב את עדרי ישראל, שלא היו פנויים לרעות אותם ולהשגיח עליהם.

דבר

הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה בסוסים בחמורים בגמלים בבקר ובצאן, דבר כבד מאד. והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים, ולא ימות מכל לבני ישראל דבר... (שמות ט ג)

זהר:

אמר אותו יהודי, זה שאמרתם שהקב"ה הרג במצרים כל אלו הבהמות כל אלו הצאן, הנה ג' מיתות היו בבהמות, א' דבר, ב' אלו שהרג אותם הברד, ג' אלו בכורות הבהמות שמתו במכות בכורות.

ומה היה המיתה שלהם, אלא הרי כתוב מתחלה, הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה, למה בכל המכות לא כתוב יד ה', אלא כאן הוא יד בחמשה אצבעות, כי מתחלה אצל (מכת כנים) כתוב, אצבע א-לקים היא, וכאן כל חמש האצבעות, שכל אצבע ואצבע הרג מין אחד, וחמשה מינים היו, שכתוב, בסוסים, בחמורים, בגמלים, בבקר ובצאן, הרי חמשה מינים לחמשה אצבעות הנקראות יד, משום זה הנה יד ה' הויה וגו' דבר כבוד מאד, שהיו מתים מעצמם שנמצאו מתים.

אחר שלא חזרו המצרים (בתשובה), חזרו אלו האותיות ממש של דבר, והרגו כל אלו שנותרו, ואותיות דבר חזרו להיות ברד, מה בין זה לזה, אלא זה בנחת, וזה (הברד) בתוקף הרוגז, ושנים אלו היו במקום אחד, (דהיינו בחמש אצבעות).

תא חזי, דבר הוא אותיות שהם בנחת, מיתה בנחת, שהיו מתים מעצמם, ברד, כי חזרו האותיות להיות בתוקף הריגה, והרג הכל. ישבו באותו שדה, ראו צאן הבאים למקום אחד ומתים שם, וגם אותו יהודי (הלך) אל אותו מקום, וראה שני עופות מתות הנקראים קטפירי המלאים תולעים (וארס שמסבתם מתו הצאן). (וארא קצ)

מדרש רבה:

למה הביא עליהם דבר, לפי ששמו ישראל רועי בקר ורועי צאן וכל בהמה בהרים ובמדברות כדי שלא יפרו וירבו, אמר הקב"ה אני אביא עליכם רועה יפה, שנאמר הנה יד ה' הויה. מהו ולא ימות מכל לבני ישראל דבר, אפילו בהמה שהיתה ביד מצרים והיה לו לישראל תרעומת עליה שיש לו חלק בה היתה ניצולת, ובכך ידעו דינן של ישראל... מהו עד אחד, אפילו בהמה חציה של ישראל וחציה של מצרי לא מתה. (שמות יא ה)

תנא דבי אליהו רבא:

דבר מפני מה הביא עליהם, מפני ששמו את ישראל רועי סוסים רועי חמורים וגמלים בקר וצאן, כדי שיהיו ישראל במדברות ושלא יכנסו לתוך בתיהם ויפרו וירבו, לפיכך בא עליהם דבר והרג כל מה שהיו ישראל רועים, שנאמר (שמות ט') הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה בסוסים בחמורים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבוד מאד, עד שלא מצאו בהמה שירעו אותה. (פרק ז)

מדרש הגדול:

מכה חמישית מכת דבר, מפני מה הביא עליהן הקב"ה מכת דבר, מפני שכשאבדו תינוקות שלהן אמרו, הואיל ואין להן מלאכה ירעו את בהמתנו, וכן הוא אומר (שמות א') ובכל עבודה בשדה, הביא עליהם את הדבר. אמר ר' נחמיה כל מכה ומכה שהביא הקב"ה על

המצרים היתה מכת דבר בכל אחת מהן, וכן הוא אומר (ט' י"ד) את כל מגפותי, ואומר (יהושע כ"ד) ואשלח את משה ואת אהרן ואגף את מצרים בכל מגפותי, קרא הכתוב המכות מגפות, הא כאיזה צד, בדם מפני המים המלוחים, בצפרדעים מפני החיות המשכלות, בכנים היו עולין בגופן כמחטין ומעלין נומי ומתין, ערוב כמשמעו, דבר כמות שהוא, אין לי אלא בבהמה בלבד, ומנין אף באדם, תלמוד לומר בסוסים בחמורים בגמלים בבקר ובצאן, היה הסוס נופל ורוכבו עמו, החמור וחמרו, הגמל וגמלו, הבקר ואכרו, הצאן ורועיהן, ראיה לדבר מן העתידות, וכן תהיה מגפת הסוס הפרד וגו' כמגפה הזאת (זכריה י"ד). אין לי אלא בהמות המפורשות בלבד, ומנין אף החיות שאינן ברשותן שמתו בדבר, תלמוד לומר וחיתם לדבר הסגיר (תהלים ע"ח). דבר אחר אלו נפשותיהם, כענין שנאמר ותקרב לשחת נפשו וחיתו לממיתים (איוב ל"ג) נמצאת אומר נרמזת להם מכת בכורות ממכת דבר, שהיא גם היא דבר, שנאמר הנה יד ה' הויה. (שמות ט א)

רמב"ן:

במקנך אשר בשדה - התרה אותם בהווה, כי רוב המקנה בשדה, אבל היה הדבר גם במקנה אשר בבית, כמו שאמר וימת כל מקנה מצרים, ויתכן כי בעבור היות תועבה למצרים כל רועה צאן היו מפרישים אותם מן הערים בלתי בעת השתמשם בסוסים לרכוב ובחמורים במשא, והנה היה המקנה רחוק ממצרים בשדה גבול גשן ויתערב במקום המרעה מקנה מצרים ומקנה ישראל, ועל כן הוצרך לומר והפלה ה' בין מקנה מצרים ובין מקנה ישראל, או בעבור שהדבר משנוי האויר ראוי שיתפשט בכל הפלך, רק שעשה השם עמהם להפליא. (שם שם ג)

חזקוני:

וימת כל מקנה מצרים - כלומר כל המת היה ממקנה מצרים, ואין לומר שכל מקנה מצרים מת, שהרי כתיב ומקנה בני ישראל לא מת אחד, וכתוב במכת ברד הירא את דבר ה' הניס את מקנהו אל הבתים. (שם שם ו)

רבינו בחיי:

הנה יד ה' הויה - הזכיר במכה זו חמישית יד ה' הויה, שהוא ה"א אחרונה שבשם. והזכיר לשון הויה, והוא השם האחרון מצרוף השם המיוחד הסובל י"ב בתים כנרמז בכתוב זה שמי לעולם, והזכיר גם כן ה' מינין מן המקנה, והבן זה. במקנך אשר בשדה - התרה אותם בהווה, כי רוב המקנה בשדה, כי הדבר היה אף במקנה שבבית, כענין שכתוב (להלן ט') וימת כל מקנה מצרים. אבל כתב הרמב"ן ז"ל, כי הזכיר "אשר בשדה" מפני שכל המקנה שלהם היה בשדה, לא היו מאספין אותו אל הבתים כלל, לפי שתועבת מצרים כל רועה צאן, ומפני כן היו מרחיקים אותו מן הערים... (שם שם ג)

אור החיים:

וישם ה' מועד - כדי שיכניסו המקנה מהשדות, וכמו שמצינו שעשה לו במכת ברד. (שם שם ה)

מלבי"ם:

וישם ה' מועד לאמר - שבכל המכות שיעד שיבואו מחר יצאה הגזרה תיכף, ובמקצתם התחילה ההכנה לזה תיכף, וזה לא אפשר במכת דבר, שאם היה הגזרה תיכף היה המשחית משחית תיכף, וכן בכל המכות היה לו עת לשוב גם אחר שחלה המכה, לא כן בדבר שאם תחול המכה יכלו כולם ברגע אחד, לכן שם מועד שעד מחר יש לו עת לשוב. (שם ט ה)

העמק דבר:

במקנך אשר בשדה - להלן פירש"י דהמכה לא שלטה רק במקנה שבשדה, וקשה דאם כן היה לו להזכיר ועתה שלח העז את מקנך, אלא נראה כרמב"ן שמתו גם שבבית, דכתיב "וימת כל מקנה", אלא שהיתה הגזרה רק על עדר שלם, מה שאינו כן מי שיש לו בהמה יחידית, ובזה נשאר עוד כמה בהמות... (שם שם ג)

ולא ימות מכל לבני ישראל - אפילו מה שביד הרשעים... וישאר אחר כך ביד יורשים הצדיקים, אבל מה שקבלו הרשעים עסק במקנה מצרים לא ניצולו, שהרי זה לא יגיע ליורשיהם.. מחר יעשה - כדי שבינתים ימכרו מקניהם בזול לישראל, ומכאן בא לישראל בצאתם צאן ובקר מקנה כבד. (שם שם ד וה)

מכת "שחין"**מכת שחין**

בספר שמות, **מַכַּת שַׁחִין** היא המכה השישית מבין **עשר המכות** שהנחית א-לוהים, על מצרים, עקב סירובו של **פרעה** מלך מצרים, לשלח את בני ישראל מארצו, למרות פקודתו החוזרת ונשנית, שנמסרה לו על ידי **משה**.

במכה זו, זרק משה מלא חופניו פיה כבשן לכוון השמים, שהתפשט בדרך נס על כל מצרים, וגרם **לפצעים** ו**שלפוחיות** על גופם של המצרים ועל בהמותיהם. **מכת דבר** פגעה, על פי פירוש **חז"ל** רק באלו שהיו בשדות ולא באלו שהיו בבית, בניגוד למכת שחין שפגעה בכולם.

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן קחו לכם מלא חפניכם פיח כבשן וזרקו משה השמימה לעיני פרעה. והיה לאבק על כל ארץ מצרים והיה על האדם ועל הבהמה לשחין פרח אבעבעת בכל ארץ מצרים. ויקחו את פיח הכבשן ויעמדו לפני פרעה ויזרק אתו משה השמימה והיה שחין אבעבעת פרח באדם ובבהמה. ולא יכלו החרטומים לעמד לפני משה מפני השחין כי היה השחין בחרטומם ובכל מצרים. ויחזק ה' את לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר ה' אל משה.

– ספר שמות, פרק ט, פסוקים ח-י"ב

האם פגעה המכה גם בעברים

במקרא לא מבואר מפורשות שמכת שחין פגעה במצרים בלבד, הדבר עורר מחלוקת בין פרשני המקרא וחכמים נוספים: לדעת רבי אברהם אבן עזרא, פשוטם של המקראות מורה כי המכות הראשונות: דם, צפרדע וכינים, וכן מכת שחין ומכת ארבה, פגעו במידה דומה בין במצרים ובין בעברים^[2]. אך הרמב"ם חולק על דעתו וסבור כי פשוטם של המקראות מורה שגם במכת דם ובמכת צפרדע, לקו המצרים בלבד ולא העברים. לגבי מכת כינים, נוקט הרמב"ם שגם במושבות העברים הופיעו הכינים אך לא ציערו אותם.

במדרשי חז"ל

למה הביא עליהן? מפני ששמו את ישראל לחום להם חמין, ולצנן להם את הצונן, לפיכך לקו בשחין, כדי שלא יוכלו ליגע בגופן. - מדרש רבה

ממכה זו ואילך מופיע במקרא, שהשם חיזק את לב פרעה, וכך אמרו במדרש: ויחזק ה' את לב פרעה, כיון שראה הקדוש ברוך הוא, שלא חזר בו מחמש מכות ראשונות, מכאן ואילך, אמר הקדוש ברוך הוא, אפילו אם ירצה לשוב, אני מחזק לבו, כדי שאפרע כל הדין ממנו, שכן כתיב (שמות ז, ג): ואני אקשה את לב פרעה.

מכת שחין – ע"פ מדרשי חז"ל – ר. אברמוביץ

Facebook 3 Twitter אימיילעוד

שמות ט', ח' – י"ב

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן: קחו לכם מלא חופניכם פיח כבשן, וזרקו משה השמימה לעיני פרעה. והיה לאבק על כל ארץ מצרים, והיה על האדם ועל הבהמה לשחין פורח אבעבעות בכל ארץ מצרים.

וייקחו את פיח הכבשן, ויעמדו לפני פרעה, ויזרוק אותו משה השמימה, ויהי שחין אבעבועות פורח באדם ובהמה.

ולא יכלו החרטומים לעמוד לפני משה מפני השחין, כי היה השחין בחרטומים ובכל מצרים.

ויחזק ה' את לב פרעה, ולא שמע אליהם כאשר דבר ה' אל משה..

ושוב, אחרי שתי מכות נוספות שקדמה להן התראה, מגיעה מכה שלישית ללא התראה. משה ואהרן לוקחים אפר לבן שנותר מן הבערה בכבשן. משה משליך את האפר כלפי מעלה, וזה, עולה אל על, מתפזר ויורד בכל מצרים, והופך לשחין בבהמות ובבני האדם. ואין זה שחין קל, אלא מגפה קשה. פצעים מלאי מוגלה מכסים את המצרים מכף רגל ועד ראש. פצעים לחים ומגרדים.

המצרים לא יכולים לעמוד בסבל ומתגרדים, אך במקום לזכות בהקלה המיוחלת, הפצעים מתפוצצים, ומוגלה מעורבת בדם זורמת על גופם.

הם מנסים לרחוץ את גופם במים חמים, אך לא יכולים לסבול את הכאב. מנסים במים קרים, אך גם את זה הם לא יכולים לסבול – המים שורפים את גופם כמו אש.

יחד עם השחין פורחת בגופם של המצרים גם צרעת, עד שבשרם מסריח. כל מצרי נגעל מעצמו, ונגעל עוד יותר מחבריו. גברים "תפשו מרחק" מנשותיהם, הורים נדחו מצאצאיהם.

גם חרטומי מצרים חלו בשחין ובצרעת, הם התאמצו מאוד לרפא את השחין, אבל נכשלו כישלון חרוץ – וגם כשחלפה המכה, והמצרים כולם נרפאו, נשארו החרטומים מצורעים. ואותם חרטומים, שניסו למצוא הסבר מדעי (או לכל הפחות כישופי), לכל אחת ממכות מצרים, נפלו עכשיו על הפנים (תרתי משמע). הם לא מצאו שום דרך להסביר איך קומץ אחד של אפר מפזר שחין בכל מצרים.

אז מה הפלא שהם התביישו לעמוד מול משה?

ופרעה? בכל המכות הקודמות הוא שמר על עיקשותו. ראה את זה הקב"ה והקשה את ליבו כדי שילגום את כוס התרעלה עד לסופה.

על מה לקו המצרים בשחין?

1. המוח המצרי לא נח, אם אין עדרים לרעות, שיעסקו בני ישראל בחימום ובצינון מרחצאות, וירחצו ויענגו את גוף המצרים באמבטיות – נגד זה פרח השחין בגופם "הענוג", עד שלא יכלו לסבול את מגע המים כלל, ובמקום לרחוץ במים רחצו בדם ובמוגלה שנטפו מן הפצעים שעל גופם.

2. המצרים תיעבו את ישראל ונגעלו מהם – ולכן הפכו למגעילים.

3. המצרים לא הרשו ליהודים לעצור ממלאכתם אפילו כדי להתגרד (שלא נדבר על להתרחץ) – ועכשיו הם משתגעים מרוב גירודים.
4. המצרים הרחיקו את בני ישראל מנשותיהם כדי שלא יתרבו – וכעת, הם מתרחקים מנשותיהם בעצמם.

מכת שחין

זאב גרינוולד

יום אחד מופיעים משה ואהרן לפני פרעה כשחופניהם מלאים פיח כבשן. אהרון העביר את הפיח שבחופניו אל חופני משה, ומשה העביר את הכל ליד אחת, קמץ אותה וזרק את האפר כלפי מעלה.

לפתע, ניחת אפר חם מן השמים. אין אפשרות להימלט מפגיעתו. הוא חודר דרך הבגדים אל כל חלקי הגוף, מכף רגל ועד ראש.

המצרי לא יכול לעמוד על כפות רגליו המלאות באבעבועות, מנסה להרים את רגליו לסירוגין, כשמתעייף מן הריקוד המוזר, הוא מנסה לשבת. אך הפצעים שבגופו מכאיבים לו. לשכב על הפצעים המוגלתיים הוא אפילו לא מנסה, כך הוא יושב ועומד ולא מוצא תנוחה מתאימה במשך שבוע שלם! מצרי שאיבד את שיווי משקלו תוך כדי "ריקוד" - נפל, ואת כאב המכה לא ניתן לתאר! היה עליו לקום במהירות, אולם כדי להתרומם היה מוכרח להניח את ידיו מלאות הפצעים על הרצפה. המצרים בכו מרוב כאב, אך הדמעות המלוחות שנטפו על הפצעים צרבו וגרמו להם לקפוץ על מקומם מכאבי תופת. הם נאלצו להאנק בליבם, לחשוק את שפתותיהם ולחנוק את הדמעות במאמץ אדיר.

ההורים רואים בכאב ילדיהם, ואינם ניגשים להחזיקם או ללטפם, בIODעם שפעולה זו תכאיב לשניהם יותר. הילדים נצמדים אליהם שיעזרו להם ויטפלו בפצעייהם, אולם ההורים נאלצים לעמוד מנגד. לא רק שאינם מרימים את ילדם ומטפלים בו, אלא אף צועקים עליו שלא יגע בהם כי הכאב הוא נורא. שבוע שלם הם סבלו מהגירודים ומן הכאבים. בנוסף לכך הם סבלו מרעב, ידיהם הפצועות התקשו לגעת באוכל. הם גם סבלו מחוסר שינה, כיון שלא העיזו לשכב במיטה, שהרי אז היו לוחצים על אזור הפצעים שבגופם. הכאב, הרעב והעייפות הצטרפו לשבוע שלם של טרוף דעת.

מכת השחין פגעה גם בחמורים, בסוסים, בגמלים, בבקר ובצאן, בכלבים ובחתולים.

הם יללו ופרכסו מכאבים, ולא יכלו לאכול. בהמות ישראל המשיכו ללעוס את מזונם בנחת ולהתפרקד במנוחה על הדשא בסיום הארוחה. ההבדל התרחש על אף שעמדו זו ליד זו!

חרטומי מצרים ביקשו לעמוד מול משה, אך נמנעו לעשות זאת משום שבושו, בהיותם מלאי שחין ואין ביכולתם לעזור אפילו לעצמם. על כן לא באו להיכל המלך, ולא נראו לפני משה בחוצות, אלא נשארו בבתיהם המסוגרים.

שחין

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן קחו לכם מלא חפניכם פיח כבשן, וזרקו משה השמימה לעיני פרעה. והיה לאבק על כל ארץ מצרים, והיה על האדם ועל הבהמה לשחין פורח אבעבועות בכל ארץ מצרים. ויקחו את פיח הכבשן ויעמדו לפני פרעה ויזרוק אותו משה השמימה, והיה שחין אבעבועות פורח באדם ובהמה. ולא יכלו החרטומים לעמוד לפני משה מפני השחין, כי היה השחין בחרטומים ובכל מצרים. (שמות ט ח)

תלמוד בבלי:

...ולח מיתסי, והכתיב יככה ה' בשחין מצרים וגו', ומדכתיב ובחרס הרי גרב לח אמור, וקאמר אשר לא תוכל להרפא, אלא תלתא הוו, דקרא יבש בין מבפנים בין מבחוץ, דמתניתין לח מבחוץ ומבפנים, דמצרים יבש מבפנים ולח מבחוץ, דכתיב ויהי שחין פורח אבעבועות. (בכורות מא א)

מדרש רבה:

ויאמר ה' אל משה ואל אהרן קחו לכם מלא חפניכם פיח כבשן, נס גדול נעשה בשחין, שמשה ואהרן לקחו שניהם מלא חפניהם והחזיקו ידיו של משה מלא חפן שלו ומלא חפן של אהרן, מכאן שמועט מחזיק מרובה. זו המכה באה להן על ידי הקב"ה ומשה ואהרן, לפי שמשה ואהרן לקחו שניהם פיח הכבשן, וזרקו משה השמימה והפכו הקב"ה לשחין למעלה, ונפל עליהן והיה לאבק על כל ארץ מצרים. שחין למה בא עליהן, מפני ששמו את ישראל לחם להם חמין ולצנן להם את הצונן, לפיכך לקו בשחין כדי שלא יוכלו ליגע בגופן. אריב"ל נס גדול נעשה בשחין שאדם זורק חץ למעלה אינו מהלך ק' אמה, ומשה זרק פיח הכבשן מלא חפניו דבר שלא היה בו ממש, וזרקו משה השמימה עד כסא הכבוד. ועוד נס אחד נעשה בו, שמה שהחזיקה ידו של משה היה מלא חפנים, ועוד נס אחר נעשה בשחין אדם מפזר עפר קב אחד אין מפזר אלא ד' אמות, אבל משה נטל מלא ידו ופזרו על כל ארץ מצרים, ויקחו את פיח הכבשן וגו' פורח באדם ובהמה, מהו פורח, שלקו בצרעת עמו, כד"א (ויקרא י"ג) ואם פרוח תפרח הצרעת. ולא יכלו החרטומים לעמוד לפני משה, למה לא יכלו לעמוד לפני משה, לפי שהם השיאו עצה

לפרעה להשליך ליאור כל הבן הילוד כדי שימות משה. ועוד שהיו מחייבין אותו הריגה בעת שהסיר העטרה מראש פרעה לראשו לפיכך ולא יכלו החרטומים וגו'. (שמות יא ו)

...אלא זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה, דכוותה קחו לכם מלא חפניכם פיח כבשן, א"ר הונא לא דמי הדין דחפין להדין דקמיץ, הדין דחפין תרין, הדין דקמיץ ארבע, חופניו תמנייא קומצין, נמצא חפנו של משה מחזקת ח' קומצין, אלא מלמד שהקב"ה מספיק ואהרן חופן ומשה זרקן, ואת אמר וזרקו משה השמימה בבת אחת, אלא זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט למרובה. (ויקרא י ט)

ילקוט שמעוני:

ולא יכלו החרטומים לעמוד לפני משה מפני השחין, כל מכה ומכה היו מוסיפין, הניחו ידיהם והוציאו מצורעת כשלג, ולא נתרפאו עד יום מותן, וכן כל מכה ומכה היו מוסיפין עד יום מותן, וכן כל מכה ומכה היו מוסיפין מכה עד שחין, דכתיב ולא יכלו החרטומים. (שמות פרק ח, קפד)

מדרש הגדול:

מכה ששית מכת שחין, מפני מה הביא עליהן הקב"ה מכת שחין, מפני שכשאבדה בהמתן אמרו, הואיל ואין להם מלאכה להתעסק בה יחממו לנו חמין במרחצאות, אמר הקב"ה, אתם שעבדתם עמי במרחצאות לעדן בהם עצמכם, אני נפרע מכם בשחין... עד שהיו מכריזין כל הרוחץ בחמין נפשו יוצאת. (שמות ט ח)

והיה לאבק על כל ארץ מצרים, בנוהג שבעולם אדם מפזר קב עפר אינו מגיע עד ארבע אמות, אבל כאן נתפזר ארבע מאות פרסה, שנאמר והיה לאבק על כל ארץ מצרים. (שם שם ט)

ארבעה ועשרים מיני שחין הביא הקב"ה על המצרים, רפואתו שלזה מיתתו שלזה, ומיתתו של זה רפואתו שלזה. ומנין שהיה ארבעה ועשרים מין, שכן הוא אומר והיה על האדם ועל הבהמה לשחין פורח ((שמות ט)), ואומר ויהי שחין אבעבעות, ואומר ולא יכלו החרטמים לעמוד לפני משה מפני השחין, כי היה השחין, ולהלן הוא אומר יככה ה' בשחין מצרים (דברים כ"ח), ואומר (שם) יככה ה' בשחין רע, הרי ששה פעמים הזכיר השחין, וכל אחד ואחד ארבעה מינין, כנגד ארבעה יסודות חום לח קור יבש, נמצאו ארבעה ועשרים מין.

באדם ובבהמה, אם האדם חטא בהמה מה חטאת, אלא אשריהן שלצדיקים ואשרי טפוליהן, שנאמר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם (תהלים ל"ד), ואוי להם לרשעים

ואוי לטיפוליהן, שנאמר ותפתח הארץ את פיה ותבלע אותם ואת בתיהם ואת כל האדם אשר לקרח ואת כל הרכוש. (שם שם י)

ילקוט ראובני:

ראה עשר מכות-כנים.

רש"י:

וזרקו משה - וכל דבר הנזרק בכח אינו נזרק אלא ביד אחת, הרי נסים הרבה, אחד שהחזיק קומצו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן, ואחר שהלך האבק על כל ארץ מצרים. (שמות ט ח)

לשחין פרח אבעבועות - כתרגומו, לשחין סגי אבעבועין שעל ידו צומחין בועות. שחין לשון חמימות. (שם שם ט)

בשחין מצרים - רעה היה מאד, לח מבפנים ויבש מבחוץ, כדאיתא בבכורות. (דברים כח כו)

אבן עזרא:

והיה - זה מעשה נס, שזה הפיח שהוא מעט נעשה אבק על כל ארץ מצרים, ולא הפריש ישראל. (שם שם ט)

...יתכן שהחרטומים לא לקו במכת הצפרדעים והערוב בעבור חכמתם, בקשו דרך בחכמת התולדת להרויח להם מעט, ועתה נבערה חכמתם על כן הזכיר זה. ובעבור שלא עמדה המכה הרבה לא בקש פרעה שיעתירו. (שם שם י)

רמב"ן:

והיה לאבק - על דעת רבותינו היה מן הפיח ההוא אבק יורד על כל ארץ מצרים והיה האבק ההוא כשיורד על האדם ועל הבהמה בכל ארץ מצרים מעלה בהן שחין ואבעבועות, כי היה חם שורף, ואולי היה הרוח מכניס אבק במבתיים ואין ניצול ממנו, ונכון הוא. וכן יתכן לומר על דרך הפשט כי פירוש והיה לאבק, שיהיה האבק אשר יעשה מן הפיח במקומו נותן שחין על כל ארץ מצרים שהלקה את האויר לעשות כן, וגזרת עליון היא. (שם)

אברבנאל:

בעבור שפרעה בטל המכה שבממון נגע בגופם, ולא הפיח בעצמו נגפם, אלא שידי משה שינו מזג האויר עד שישרוף עור האדם והבהמה, והפיח רמז שישרוף כמוהו, ויתעבה האויר להראות כאבק, והלך אתו אהרן כי זרק בב' ידיו לב' רוחות, והביא אהרן גם כן ב' ידיים פיה. ולפי שמשה רבינו ע"ה רוחני היו המכות שבאויר על ידו. (שם)

ספורנו:

לעיני פרעה - למען יראה שלא היתה מכה מסובבת מעפוש בליחות מצד האויר או המערכת אשר מהם תבא לפעמים מכת מדינה טבעית. (שם שם ח)

ויחזק ה' - כי לא היה סובל זה בלי ספק, כענין באיוב וגע אל עצמו ואל בשרו. (שם שם יב)

העמק דבר:

וזרקו משה - שהיה אהרן מערה מחפניו לחפני משה, והוא זרקו השמימה. לשחין פורח - ובסמוך כתיב להיפך, ויהי שחין אבעבועות פורח, והענין שהיו שני אופני שחין אחד לח מבפנים ומבחוץ, והב' יבש מבפנים ולח מבחוץ, כדאיתא בב"ק פ', דעל כל מצרים היה שחין פורח אבעבועות, והוא לח מבפנים ומבחוץ, ומשום הכי כתוב כאן והיה על האדם ועל הבהמה, שרק מעל הגוף נגע ולא בפנים, אבל יש שפשעו יותר, ובהם כתיב ויהי שחין אבעבועות פורח, לח מבחוץ ויבש מבפנים, והיא מכה אשר לא תוכל להרפא. (שמות ט ח והלאה)

מכת "ברד"

מכת ברד

מִפֶּת בָּרָד היא המכה השביעית מתוך [עשר המכות](#) שהנחית א-לוהים על מצרים, עקב סירובו של [פרעה](#) מלך מצרים, לשלח את בני ישראל מארצו.

במהלך מכה זו, ירדו מן השמים גושי [ברד](#) גדולים, מעורבים עם אש מתלקחת, והם שיברו ושרפו את כל עצי המאכל במצרים.

תיאור המכה במקרא

מכה זו נחשבת מהקשות יותר, והתורה מתארת בהרחבה יחסית, את פרטיה:

ויאמר ה' אל משה השכם בבקר והתיצב לפני פרעה ואמרת אליו כה אמר ה' אלהי העברים שלח את עמי ויעבדני. כי בפעם הזאת אני שלח את כל מגפתי אל לבך ובעבדיך ובעמך בעבור תדע כי אין כמני בכל הארץ. כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך ואת עמך בדבר ותכחד מן הארץ טז ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראתך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ. עודך מסתולל בעמי לבלתי שלחם. הנני ממטיר כעת מחר ברד כבד מאד אשר לא היה כמהו במצרים למן היום הוסדה ועד עתה. ועתה שלח העז את מקנך ואת כל אשר לך בשדה כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה וירד עליהם הברד ומתו. הירא את דבר ה' מעבדי פרעה הניס את עבדיו ואת מקנהו אל הבתים. ואשר לא שם לבו אל דבר ה' ויעזב את עבדיו ואת מקנהו בשדה. ויאמר ה' אל משה נטה את ידך על השמים ויהי ברד בכל ארץ מצרים על האדם ועל הבהמה ועל כל עשב השדה בארץ מצרים. ויט משה את מטהו על השמים ו-ה' נתן קלת וברד ותהלך אש ארצה וימטר ה' ברד על ארץ מצרים. ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד כבד מאד אשר לא היה כמהו בכל ארץ מצרים מאז היתה לגוי. ויך הברד בכל ארץ מצרים את כל אשר בשדה מאדם ועד בהמה ואת כל עשב השדה הכה הברד ואת כל עץ השדה שבר. רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל לא היה ברד. וישלח פרעה ויקרא למשה ולאהרן ויאמר אלהים חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים כח העתירו אל ה' ורב מהית קלת אלהים וברד ואשלחה אתכם ולא תספון לעמד. ויאמר אליו משה כצאתי את העיר אפרש את כפי אל ה' הקלות יחדלון והברד לא יהיה עוד למען תדע כי ל-ה' הארץ. ואתה ועבדיך ידעתי כי טרם תיראון מפני ה' אלהים לא והפשתה והשערה נכתה כי השערה אביב והפשתה גבעל לב והחטה והכסמת לא נכו כי אפילת הנה. ויצא משה מעם פרעה את העיר ויפרש כפיו אל ה' ויחדלו הקלות והברד ומטר לא נתן ארצה. וירא פרעה כי חדל המטר והברד והקלת ויסף לחטא ויכבד לבו הוא ועבדיו. ויחזק לב פרעה ולא שלח את בני ישראל כאשר דבר ה' ביד משה.

(ספר שמות, פרק ט, פסוקים י"ג-ל"ה)

מכת ברד

ושמתי להם מקום לנוס שמה

מיד לאחר מכת שחין, עוד בטרם התחילו פצעי המצרים להגליד, הופיע משה לפני פרעה והתרה בו, שאם לא ישלח את בני ישראל, יוכה במכת ברד, שעוד לא הייתה כמוה. פרעה, שכבר הכביד ה' את ליבו, מאן לשמוע. כך חזרה ההתראה על עצמה במשך שלושה שבועות. ביום האחרון כבר נמאס לפרעה מן ההתראות, והוא החליט ללכת ליאור מדרך אחרת, כדי שמשה לא יפגוש אותו. אולם לפני צאתו מן הארמון הוא נדהם לראות את משה שהקדים אותו ובא לביתו.

אמר לו משה: אם עדין ממאן אתה לשלוח את בני ישראל, דע לך שמחר, בדיוק בשעה הזאת, כאשר תגיע השמש לסימן שאני עושה לך פה על הקיר, ימטיר ה' על מצרים ברד אשר כמוהו לא היה מעולם. מוסיף משה ואומר: מי שברצונו להינצל מן הברד, שיכנס הביתה ויכניס עמו אף את בהמותיו. כל מה שיהיה מחוץ לבית, יהרס וימות על ידי הברד. יתברך שמו של הקב"ה, שאין מידותיו כמידות בשר ודם. אדם המבקש להביא פורענות על חברו, דואג הוא שלא ידע חברו ממנה, ומתפלל שתצליח עצתו כדי שיפול חברו. אבל הקב"ה אינו כן, אלא מתרה ומייעץ איך להינצל.

ברד וגחלי אש!

למחרת, בדיוק ברגע שבו הגיעה השמש אל הסימן שבקיר, נטה משה את ידו השמימה כשמטה הא-לוקים בידו, וכך התחילו הברקים מבריקים והרעמים מרעימים, והארץ רועדת. אבני ברד כבדות ניתכו ארצה בחוזקה.

עד מכת הברד לא ידעו המצרים גשם מהו, וכעת יורד על ראשם ברד!! ולא ברד רגיל מכדורים קטנטנים של קרח, אלא כל גרגיר כגודל אבטיח!! ובתוך הקרח יש אש, כדורי אש מן השמים! התופעה לא נקלטת במוח: מים ואש מעורבים יחד?! והפלא הגדול יותר הוא, שאחד לא השפיע על השני – האש לא המיסה את הקרח, והקרח לא כיבה את האש! כל חוקי הטבע בוטלו לגמרי. האש בערה בתוך קרח סגור ללא חמצן, ובכלל, ללא כל חומר בערה!

נתאר לעצמנו:

המצרים רואים בשמים הבזקי אור ענקיים – ברק! חלחלה עוברת בהם, מעולם לא ראו דבר כזה! לאחריו נשמע רעש גדול מתגלגל – רעם אדיר, בחייהם לא שמעו קול מבהיל כזה. לבם נמס מפחד ובהלה. בטרם התאושו מבהלתם, הבריקו ברקים נוספים והרעימו רעמים, הארץ רעדה תחתם, ואז הגיע - ברד!

מה חשב המצרי באותו רגע? אולי חשבו שהעולם חוזר לתוהו ובוהו, השמים והארץ עומדים לפני התמוטטות. מי שיכול, זחל אל מתחת למיטה, אחרים התכווצו כמו כדור רועד בפינת החדר. חלקם עצמו עיניהם בחוזקה ותחבו ידיהם עמוק באוזניהם. לשונם נעתקה מרוב פחד וחלחלה. היו אחרים שפצחו בצווחות נוראות! יתכן ששערם סמר ואולי אפילו הלבין מן הפחד. פחד מוות אפף את כולם, ובאימה גדולה הם חיכו לקץ העולם. הייתם מבעיתים את ישראל בקולכם בחירופים ובגידופים – עכשיו תבעתו אתם מן הקולות!

מגורים משותפים עם בהמות

הבהמות שהוכנסו הביתה לשם הצלתן, נבהלו גם הן מן המהומה בחוץ. הן יללו בחרדה, השתוללו והתפרעו בבית המצרי. איך אפשר לחיות בצורה כזאת יחד עם בהמות מתפרעות בבית אחד? בבתים התפשט ריח הבהמות. יתכן שלחלק מן המצרים נמאס מן המגורים המשותפים הללו, והם שילחו את בהמותיהם למות בחוץ על ידי הברד. הכרחתם את בני ישראל לחיות יחד עם בהמותיהם בשדות חודשים ארוכים – תתענגו גם אתם על ה"תענוג" הזה!

היו מצרים שרצו להתחכם. הם לא הכניסו את הבהמות לבית, אולם הם טחו את הרפת בטיט, והכניסו לשם את עבדיהם ומקניהם. אך אי אפשר להתחכם נגד הקב"ה. ה' אמר להכניס לבתים, וכל תחבולה אחרת לא תועיל! האש האצורה בתוך הברד, המסוגרת מכל הכיוונים, שאפה לצאת החוצה, וברגע שגבר החום מבפנים יותר ויותר, נשמע פיצוץ עז, והאש יצאה בכח גדול כמו תותח בעל עוצמה אדירה! כך נשברו גדרות העץ לרסיסים, ומתו כולם מאדם ועד בהמה, כדבר ה' ביד משה עבדו. אולם מפליא מאוד מאוד, שבתוך כל המהומה הזאת בני ישראל וצאנם לא ניזוקו כלל. רק ששמעו הם את קולות הרעמים, כי רעמים באים ליישר עקמומיות שבלב, וזה היה נדרש לישראל מאוד בזמן ההוא.

הרס הצמחייה

ליבול והצמחייה נגרם נזק רב. הברד שניתן ארצה בחוזקה שבר את כל העצים והיבול והרס אותם מן השורש. לאחר מכן יצאה האש ושרפה אותם. אולם דווקא היבול הרך, כמו החיטה והכוסמת, לא ניזוק - לא נשבר ולא נשרף. הביא הקב"ה את הפורענות על מצרים בצורה מחושבת, כדי להותיר להם יכולת קיום, למען הרבות מופתיו בארץ מצרים..

הברד פוסק

אחרי שבעה ימים, נכנע פרעה מעוצמת המכה, שלח לקרוא למשה ואהרון והודיעם: "חטאתי הפעם, ה' הצדיק, ואני ועמי הרשעים!" הוא מבקש מהם שיתפללו אל ה' שיסיר את המכה ברגע זה, בלי עיכובים, ואז אשלח את בני ישראל. אמר לו משה: כך אמרת במכות הקודמות ולא שילחתם. השיבו פרעה: "חטאתי הפעם, חטאתי לה' א-לוקיכם ולכם. עכשיו אני משלחם! אמר לו משה: אומנם יודע אני שלא תעמוד בדיבורך, אולם בכל זאת אצא מיד מן העיר ואתפלל שיפסיק הברד, למען תדע כי אין כה' בכל הארץ.

יצא משה מעם פרעה, ונעשתה לו קפיצת הדרך שהגיע מיד אל מחוץ לעיר. התפלל משה אל ה', ומיד פסק הברד. אפילו הברד שכבר היה באוויר, לא המשיך לרדת. תלה הקב"ה ברד זה באוויר בין שמים לארץ במשך 41 שנה עד זמן יהושע.

"וירא פרעה כי חדל המטר והברד והקולות, ויוסף לחטוא, ויכבד לבו הוא ועבדיו." חזר פרעה לרשעותו וסירובו, אולם בכל זאת נשאר עליו רושם המכה, ומכאן ואילך פרעה התחיל להוקיר את ישראל, והסיר מהם לגמרי את כל העבודה. למעשה לא היה לו שום רווח בהשאת בני ישראל בארצו, אולם הסיבה האמיתית שלא נתנה לו לשלחם היא אי רצון להיכנע ולהשפיל עצמו לפני הקב"ה.

במדרשי חז"ל

למה הביא עליהם ברד? לפי ששמו ישראל נוטעי כרמים, וגנות, ופרדסים, ואילנות, לפיכך הביא עליהם ברד, ושבר את הכל. על האדם ועל הבהמה, כיון שראה הקדוש ברוך הוא שלא שמעו לדבריו מה שאמר להם (שמות ט, יט) שלח העז - אמר הקדוש ברוך הוא: כדי שיבא הברד על הכל (מדרש רבה)

ברד הוא [משקע](#) בצורת [כדורי קרח](#) אשר נופלים [מעננים](#).

תוכן עניינים

- 1. היווצרות
- 2. מקור המילה
- 3. נזקי ברד וגודל כדורי הברד
-

היווצרות

הברד נוצר בתנאי [אטמוספירה](#) יציבים, המאפשרים התפתחות עננות ערמתית מפותחת וזרימות אנכיות חזקות יחסית. עם זאת, היווצרותו של הברד אפשרית אך ורק בענן הנקרא [קומולונימבוס](#), או כפי שהוא מוכר במינוח המטאורולוגי, גם בשם **CB**. ענן הקומולונימבוס הוא ענן מפותח מאוד שגובה בסיסו מצוי ברום של פחות מ-1,000 רגל מעל [גובה פני הים](#), או מעל פני השטח וגובה הפסגה שלו, מגיע לכדי 20,000 רגל ויותר. הענן נוצר בתנאי אי יציבות חריפים מאוד באטמוספירה ומצויים בו, הן בתוכו והן מסביב לו כולל מתחתיו, זרמים אנכיים חזקים מאוד, הנקראים [קונבקציה](#).

הקונבקציות, הזרימות האנכיות מעלות את טיפות ה**מים** בענן אל מעבר רום ה**קיפאון** - הטיפה עוברת ל**מצב צבירה** מוצק המהווה את הגרעין של כל משקע, המתחיל את דרכו כ**שלג**.

בעת ירידת משקעים, המשקע מתחיל לרדת כשלג ועושה את דרכו לקרקע בהשפעת **כח המשיכה**, מגיע אל מתחת רום הקיפאון, שם הוא מפשר והופך לטיפת מים מקוררת ביתר. בתוך כך, הטיפה סופחת אליה טיפות מים נוספות הנצמדות אליה. בשלב זה זרימה אנכית (קונבקציה) חזקה, עשויה שוב "לזרוק" את הטיפה ולהעלותה, אל מעבר לרום הקיפאון ולהביא לקפיאת השכבה החיצונית.

תהליך זה חוזר על עצמו שוב ושוב, עד אשר כדור הברד המתהווה כבד די הצורך על מנת להתגבר על הקונבקציות החזקות ולרדת לקרקע, או שהוא מוסט על ידי זרמים אופקיים חזקים (הקיימים אף הם בענן) לאזור בענן בו הזרימה האנכית חלשה יותר ואז, יפול כדור הברד אל הקרקע. ככל שהזרימה האנכית חזקה יותר, כך עשוי הברד "להיזרק" בחזרה אל תוך הענן מספר רב יותר של פעמים ובכך, להתפתח לגדלים מרשימים יותר.

בשל אופי התהוותו, הברד עשוי שכבות שכבות, בדומה ל**בצל**, כאשר מספר השכבות מעיד על מספר מחזורי הקיפאון.

סוג נוסף של ברד השכיח בישראל בעיקר באזורי ההרים הינו **ברד רך** אשר נגרם כתוצאה מקפיאה של טיפות מים בענן או מהתנגשות פתיתי שלג עם טיפות מים שנמצאות במצב של **קירור יתר**. ברד זה נראה יותר ספוגי, נופל יותר בעדינות ולעתים נראה דומה מאוד ל**שלג**.

מקור המילה

המילה "ברד" מופיעה ב**תנ"ך**. **הַנְּנִי מִמְטִיר פֶּעֶת מְחָר, בְּרֹד כְּבֹד מְאֹד, אֲשֶׁר לֹא-הָיָה כָּמֹהוּ בְּמִצְרַיִם, לְמֵן-הַיּוֹם הַזֶּה וְעַד-עַתָּה**. "שמות פרק ט' פסוק 18). ישנם עם זאת, הגורסים כי מקור המילה הוא כפי הנראה אונומטופיאה. (**אונומטופיאה** - מילה שמקורה בצליל הנשמע בטבע, דוגמת "תיקתוק", "רישרוש", "בקבוק" וכו'). על-פי אותה גרסה, מקורה של המילה "ברד" בקולות שאדם משמיע כאשר קר לו, כתוצאה מרעדה, נקישת שיניים והוצאת אויר. בשפה הערבית לקור קוראים ברד, ובאנגלית האמירה המביעה את הקולות הנובעים מקור הינה Brr יש לציין שהאות ר נאמרת בשפה הערבית בהגייה דומה להגיית ה ז-בשפות ספרדית ואיטלקית. הגייה זו נשמעת כאילו מסתיימת בצליל המופק על ידי ד'.

נזקי ברד וגודל כדורי הברד

שכבת האוויר באטמוספירה מאיטה את נפילת הברד. אילו היה הברד יורד ללא חיכוך עם האוויר, הייתה מהירותו יכולה להגיע ליותר מ-70 קילומטר לשעה. בכל שנה הברד פוגע בחקלאות בארצות שונות. הברד יכול להיות קטלני לבני אדם. לדוגמה משלחת מדענים מטעם [נשיונל ג'יאוגרפיק](#) גילתה בשנת 2004 כי מותם בתקופה הפרה-היסטורית של כ-200 נוודים, שגופותיהם נמצאו בהרי [ההימלאיה](#) עם גולגולות שבורות, היה כתוצאה מסופת ברד עם כדורי ענק קטלניים.

תועדו מספר מקרים בהם היו סופות עם כדורי ברד גדולים במיוחד. לדוגמה, בגרמניה ב-28 ביוני 2006 סופת כדורי ברד בגודל 12 סנטימטר ומעלה, גרמה לנזקים של מעל 2 מיליון דולר. באלבמה ב-2006 תועדו כדורי ברד ענקיים כתוצאה מסופת טורנדו, ובאלכסנדריה שבמצרים נפלו ב-1998 כדורי ברד "בגודל אשכולית", כפי שתואר על ידי המרכז הלאומי לחקר מטאורולוגי. אך יש מדענים המפקפקים בכך שסופות ברד חריפות מעידות על שינוי אקלימית הקשור להתחממות כדור הארץ.

סופות ברד חריפות ונזקיהם תועדו לאורך ההיסטוריה, ובמיוחד מפורסם סיפור [מכת הברד](#) במצרים, המתואר ב**תנ"ך**.

לעתים הברד יורד בתחילת החורף, לפני שהסתיים קציר השעורה, דבר הפוגע מאוד ביבול. יצוין שנזקי הברד פוגעים גם בעצים ובפירות שטרם נקטפו, ובמיוחד כאשר סופת הברד מתרחשת בסוף החורף עם תחילת הפריחה. בישראל, בשנת 2005 אירעה סופת ברד שפגעה בפרחי הזיתים, וכתוצאה מכך באותה שנה רוב [שמן הזית](#) יובא מספרד, בעוד שבשנים כתיקונם, רוב שמן הזית הינו מקומי, וכמות גדולה מיוצאת לחו"ל.

מכת ברד

בין המספרים שעד עשר ישנם שני מספרים שיש להם חשיבות יתרה והם חוזרים במקרא במקומות רבים ובהקשרים שונים ואלו הם שבע ועשר.

במשניות הראשונות נמנו סדרות של עשר ואחדות מהן נוגעות למסופר בפרשות של ספר שמות וכן על סיפור 10 המכות. עמוס חכם בפרושו לספר שמות "דעת מקרא" היסוד לשם מכות נמצא בדברי ה' למשה במעמד הסנה "ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים" במקרא אינו מציין מכות ואף לא את מספר המכות המושג השתרש בימינו מההגדה "אלו עשר המכות שהביא הקב"ה על המצרים במצרים"

ושם נמנות עשר המכות למדנו שבתוכנית מחושבת הביא ה' על מצרים עשר מכות. וכאן אנו מגיעים למכה השביעית שבסדרת עשר המכות שבה מסתיימת פרשת

וארא-מכת ברד ובכך שהפרשה מסתיימת במכת ברד באה ללמדנו על חשיבותה של המכה השביעית.

הדבר הבולט ביותר בסיפור התורה על מכת ברד היא אורכו- התיאור הארוך מבין עשר המכות 23 פסוקים אורכו.

תיאור מכת הברד נחלק ל 3 חלקים

פסוקים י"א-כ"א 9 פסוקים התראה (הכנות למכת ברד, תגובת מצרים).

פסוקים כ"ב-כ"ו 5 פסוקים תיאור המכה עצמה.

פסוקים כ"ז-ל"ה 9 פסוקים תוצאות המכה (כניעת פרעה, נזקי הברד לצומח, תפילת משה-הפסקת המכה, הכבדת לב פרעה).

בתיאור המכה ישנה מילה מנחה החוזרת 14 פעמים ברד ומילה מנחה נוספת היא שם ה' 14 פעמים.

התראה לפרעה פסוקים י"ג-י"ט ה' מצווה את משה למסור אותה לפרעה-אין הכתוב מציין את מסירתה לפרעה אך מתגובתם של מצרים מבינים אנו שמשה חזר על ההתראה באוזני פרעה והעם. משה מודיע בפניהם יום קודם ואפילו נותן סימן על הקיר כאשר מחר יאיר הסימן יתחיל הברד.

בהתראה מצויין "ועתה שלח העז את מקנך ואת כל אשר לך בשדה כל האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה ויסד עליהם הברד ומתו"(פסוק י"ט).

ומכאן בא עוד סימן מי שיראה יסתתר בעצמו מה' ומאמין בו וגם מקנהו לא יפגע,ומי שאינו מאמין כפרעה ורוב העם ב-ה' הם אלה שיפגעו בשדות.

בהתראה זו מודע משה "בפעם הזאת אני שולח את כל מגפתי אל לבך ובעבדיך ובעמיק"(פסוק י"ד).

כבר בראשיתה של מכת ברד מופיעה הגדרה ייחודית והכתוב מגדיר את מכת הברד "כל מגפתי".

רשב"ם: "מכת ברד עצמה בעלת אופי רב גווני ועל כן אינה מגפה אחת אלא מגפות רבות "מגפותי" מיני חבלות והכאות אש וברד ואבני אלגביש וגופרית ושלג וקיסור.

ראב"ע: מגפותי בעבור הקלות והברד והמטר והאש שהתחברו.

ורש"י: "את כל מגפתי" למדנו מכאן שמכת ברד שקולה כנגד כל המכות.

מכת דם צפרדע כינם ערוב דבר שחין וחושך הן מכות המהוות מטרד אך אינן מאיימת על עצם הקיום.

ואילו מכת ברד מהווה איום על עצם הקיום מפני שהנפגעים הם האדם והבהמה אשר ימצא בשדה ולא יאסף הביתה וירד עליהם הברד ומתו.

ניזקה של מכת ברד היה רחב בפעם הראשונה פגיעה בצומח סוד מחייתו של האדם וכן ממיתה את הבהמות-מכת הדבר.

ופוגעת באדם-מכת בכורות מכאן שבמכת ברד נפגעים הצומח, והחי, והאדם ומכאן שמכת ברד שקולה כנגד כל המכות.

במכת הברד ישנו נס על נס בתחילה התראה שורד ברד קשה על מצרים-מצרים מדינה שבה כמעט ולא יורד שם גשם-ברד הוא אירוע נדיר ביותר גם גודלו של הברד ועוצמת ירידתו.

כאשר משה מטה את ידו לעבר השמיים מיד ברקים מבריקים רעמים עזים מתגלגלים ומרעידים את האדמה "ויט משה את מטהו על השמים ו-ה' נתן קולות וברד ותהלך אש ארצה וימטר ה' ברד על ארץ מצרים.(פרק ג' כ"ג).

"ויהי ברד ואש מתלקחת בתוך הברד..." רש"י: "נס בתוך נס האש והברד מעורבין והברד מים הוא ולעשות רצון קונה עשו שלום ביניהם.

מדרש שמות רבה ("ב,כ"ד) נס בתוך נס... משל הדבר דומה לשני לגיונות קשין שהיו נלחמים זה בזה,

לימים הגיע זמן מלחמתו של מלך, ועשה המלך שלום ביניהם ועשו שליחות המלך ביחד כך אש וברד צהובין זה לזה, כיוון שהגיע זמן מלחמתה של מצרים עשה הקב"ה שלום ביניהם והכו מצרים.

מאפיין נוסף של מכת ברד שמיוחד אך לה, הוא אופייה-השמייעתי ו-ה' נתן קולות ותהלך אש ארצה.

"וימטר ה' ברד"- הקולות החזקים באים במידה נגד מידה המצרים היו מכים את בני ישראל וצועקים כדי לזרז אותם בעבודתם לכן נסקלו והוכו ע"י הברד והרעש כנגד צעקות המצרים.

המראה המדהים של אבני הברד ענקיות מלוות באש הניתכת ארצה, וזאת ברעש אדיר היה מבהיל מאד.

הברד-גוש קרח בגודל אבנים גדולות כל גוש שקוף כמו זכוכית ובתוכו להבות אש.

אבני הברד יורדות בצפיפות והן חוסמות את הדרך, הברד מכה בעוז ועל הקרקע מצטברת שכבה גבוה של קרח ומעלה מלהטת אש, גופם של אנשים חצי קפוא בקרח וחציו השני בוער באש.

רק בארץ גושן אין ברד, אחד ממצרים שנמצא בארץ גושן גם שם פוגע בו הברד אך לא בבני ישראל ואילו עברי שנמצא במצרים חומה בלתי נראית עוטפת אותו ואינו נפגע מהברד.

במצרים בשדות הברד זורע הורס, עצים נשברים ונשרפים כל עשב נחלש נשבר ונשרף רק החיטה וכוסמת לא נפגעים באופן פלא וזאת משום ש-ה' רוצה להשאיר למצרים מה לאכול במידה ויחזרו בתשובה ובמידה ולא הארבה ישמיד הכל. ובשל תופעה זו האש הברד והרעש הגדול פרעה ממחר לקרוא למשה כ"ז: "וישלח פרעה ויקרא למשה ואהרון ויאמר אליהם חטאתי הפעם, ה' הצדיק ואני ועמי רשעים".

כ"ח: "העתירו אל ה' ורב מהית קלות ה' וברד ואשלחה אתכם ולא תספון לעמוד". בעבר פרעה מתחרט ומסכים לשלוח את בני ישראל לאחר מכת צפרדע בהמשך לאחר מכת ערוב.

אך הפעם פרעה מוסיף בדברו "חטאתי הפעם ה' הצדיק ואני ועמי הרשעים" כאן ישנו וידוי, מה שלא היה במכת צפרדע וערוב וזאת בשל חומרתה של מכת ברד ואופייה הנס, והחזותי = שמיעתי ופרעה מציין את העובדה ש-ה' הזהיר אותו קודם, ואפשר לו להינצל מפגיעתה החמורה.

ועל כן אומר מדרש שמות רבה י"ב, ט"ז: "בוא וראה רחמיו של הקב"ה אפילו בשעת כעסו ריחם על הרשעים ועל בהמתם והיה מזהירין שישמרו עצמן ואת בהמתם כדי שלא ילקו ברד.

ובמדרש תנוחמא (וארא כ')

בכל המכות לא אמר פרעה-ה' צדיק אלא במכת ברד בלבד למה? אדם שהוא מבקש להילחם עם חברו ולנצח אותו פתאום הוא בא אליו והורגו ונוטל כל מה שיש לו אבל הקב"ה אמר לפרעה "ועתה שלחי העז את מקנך" באותה שעה אמר ה' צדיק.

הוידוי של פרעה נראה כבעל תשובה אמיתית, עוד לפני שהחלו עשר המכות הודיע ה' למשה ואני אקשה את לב פרעה והרבתי אותתי ואת מופתי בארץ מצרים. (ז', ג').

ספורנו פרק ז' פסוק ג' :

אין ספק שלולא הכבדת הלב היה פרעה משלח את ישראל בלי ספק. לא על צד תשובה והכנעה לא לה' יתברך, אלא על צד היותי בלתי יכול לסבול עוד צרת המרות ובמידה ופרעה היה חפץ להיכנע לה' ולשוב בתשובה שלימה לא היה לו מזה שום מניעה. וזאת רואים במכת ברד פרעה אומר יחטאו הפהם ה' צדיק ואני ועמי רשעים.

וכאמור: "וירא פרעה כי חדל המטר והברד וקלת ויסף לחטא וכבד לבו הוא ועבדיו."

פרעה חוזר בו בוודויו על צד היותו בלתי יכול לסבול את צרת המכות.

דבר זה ניכר מדברי פרעה עצמו "ויסר מעליי רק את המוות הזה" לפיכך מחזק ה' את ליבו שלא לשלח את ישראל.

כאמור פרעה מבקש ממשה להתפלל בעבורו משה אינו מתלהב ומבהיר לפרעה שהמכה תסתיים אתה תתחרט ולא תשלח את בניי ולשם התפילה משה יוצא ולשדות מכיוון שהמצרים אספו את כל האללים שלהם לתוך העיר בתקווה שלא יפגעו משה הצדיק אינו מוכן אפילו להרים את ידו במקום אלילים.

ייחודה רב הפנים של המכה השביעית מכת ברד בתיאורה בהיקף הרחב של פגיעתה בצומח בחי ובאדם.

באופייה הניסי והופעתה החזותית שמיעתית ובתגובת פרעה ווידוי, ובאופן חזרתו לסורו יכולה להיות בה השערה שמכת ברד הייתה עשויה להיות המכה האחרונה, במידה ופרעה היה עומד בחרטו היו ישראל יוצאים ממצרים מיד לאחר ביטול מכת ברד אך חרטו של פרעה הייתה רגעית "ויסף לחטא וכבד ליבו" ומכיוון שמכת ברד לא השיגה את מטרתה "הוכו פרעה ועמו בשלוש מכות נוספות ורק האחרונה שברה את פרעה ואילצה אותו לשלוח את בניי".

